

Kulturdepartementet

Deres ref.:
15/424

Vår ref.:
074-15 OL

Dato:
8. mai 2015

Høring - Utredning om kunstnerøkonomi

Vi viser til Kulturdepartementets høringsbrev av 11. februar 2015.

MFO er i hovedsak tilfreds med utredningen Kunstens autonomi og kunstens økonomi, og vi kan slutte oss til de fleste anbefalingene som er gitt.

Vi må imidlertid samtidig minne om at mange av de utfordringene som rapporten peker på er godt kjent fra før, og at flere av forslagene til tiltak har vært lagt fram for Kulturdepartementet tidligere. Det er nå et påtrengende behov for at forslagene snarest mulig omsettes til praktisk politikk som på en rask og effektiv måte bidrar til å bedre kunstneres levekår.

MFO finner det også både påfallende og skuffende at den institusjonsstrukturen som gjennom mange år er bygget opp som den operative delen av kunst- og kulturpolitikken ikke er viet særlig oppmerksomhet i utredningen. Den betydningen som bl.a. orkester- og scenekunstinstitusjonene har for kunstnerøkonomien er dermed langt på vei oversett.

Dessverre blir det ofte satt fram påstander om at det er et motsetningsforhold mellom institusjonene og det «frie feltet», og ikke minst om at institusjonene mottar en uforholdsmessig stor andel av de offentlige bevilgningene til kunstformål. Etter MFOs oppfatning er slike påstander i mange tilfeller grunnløse. Institusjonene er ikke bare arbeidsplasser for fast ansatte kunstnere, men også svært viktige oppdragsgivere for frilansere og selvstendige kunstnere. Uten institusjonene ville arbeids- og oppdragsmarkedet for svært mange kunstnere vært mye mindre enn det faktisk er, og inntektpotensialet tilsvarende dårligere. I tillegg er institusjonene et stykke på vei normdannende for oppdragsbetingelsene på sine områder.

MFO er kjent med hovedtrekkene i Norsk teater- og orkesterforenings (NTOs) høringsuttalelse, og vi slutter oss til den beskrivelsen om institusjonenes betydning for kunstnerøkonomien som kommer fram der.

MFO stiller seg også bak Kunstnernetverkets høringsuttalelse og setter med enkelte unntak ikke fram egne merknader til de delene av utredningen som er omtalt i denne uttalelsen.

Vi har ut over dette følgende særskilte merknader til enkelte vurderinger og anbefalinger i rapporten:

Kapittel 2 Motivasjon og perspektiv

I pkt. 2.6 (Gode ordninger finnes) argumenteres det i utredningen rapporten for at det finnes (mange) gode ordninger for stimulering av kunst i Norge, og at det som fungerer godt må opprettholdes.

MFO er enig i dette, og vi vil understreke at ingen etablerte ordninger og tiltak må legges om eller avvikes uten at dette er grundig drøftet med kunstneres egne organisasjoner og andre målgrupper.

I pkt. 2.9. (Utdanning) argumenteres det for betydningen av undervisning om kunst og opplevelse av kunst i skolen.

MFO er også enig i dette. Kvalifisert undervisning i kunstfag og opplevelse av kunst bidrar til bedre elevenes ferdigheter både i kunstfagene og andre fag, i tillegg til at det styrker kunstens og kunstneres stilling i samfunnet.

Videre hevdes det: Utdanning av kunstnere er også en viktig del av dette perspektivet. Både denne utredningen og mange andre peker på potensialet som ligger i holdninger til og kunnskap om entreprenørskap og marked i tillegg til, og som en del av, den kreative og kunstneriske utviklingen. Dette må påvirke innholdet i utdanningstilbudene for kunstnere.

Både her og andre steder i rapporten framheves mer og bedre entreprenørskap som løsningen på mange av utfordringene i kunstnerøkonomien.

MFO vil advare mot en alt for sterk tro på at mer forretningskompetanse kan bidra til vesentlige forbedringer for kunstneres økonomi. Som vi peker på andre steder i denne høringsuttalelsen er både samfunnets generelle verdsettelse av kunstneres arbeid og de offentlige virkemidlene for styrking av kunstneres stilling langt viktigere. Samtidig er det åpenbart et behov for mer kunnskap om entreprenørskap og marked enn hva kunstnerne til nå har fått gjennom kunstnerutdanningene.

Kapittel 3 Utviklingen kunstneres inntekter og

Kapittel 4 De ulike kunstområdene

Telemarksforskningens nye undersøkelse om kunstneres inntekter, som utredningen i stor grad hviler på, viser at gjennomsnittsinntekten av kunstnerisk arbeid har gått betydelig (15,1 prosent) ned fra 2006 til 2013.

MFO ser dette som en kraftig påminnelse om at kunstneres levekår må vies særskilt oppmerksomhet, og at det er nødvendig både å forsterke eksisterende virkemidler og å utvikle nye for å sikre kunstnerne en inntektsutvikling og et inntektsnivå på linje med andre yrkesgrupper.

Når det gjelder de mer inngående analysene av kunstneres inntektsutvikling, og ikke minst inntektsforholdene blant ulike kategorier av musikere, må vi dessverre konstatere at materialet er beheftet med mye usikkerhet og i liten grad gir mulighet for sammenligninger med resultatene av tidligere undersøkelser. Dette skyldes åpenbart at denne undersøkelsen er gjennomført under sterkt tidspress og med begrensede ressurser.

MFO vil oppfordre Kulturdepartementet til å planlegge jevnlige og sammenlignbare undersøkelser om kunstneres inntekter og arbeidsforhold, og til å sette av tilstrekkelig med tid og ressurser til at undersøkelsene både blir mer nøyaktige og mer detaljerte.

Kapittel 5 Digitalisering

I pkt. 5.3.1 (Musikk) pekes det på de spesielle utfordringen som digitaliseringen skaper for musikkområdet, med bl.a. synkende inntekter for «norsk» musikk eller «smal» musikk. Det

vises bl.a. til rapporten fra MFOs strømmeutvalg og konklusjonen om at «*strømming som modell ikke er bærekraftig for norsk musikkliv som helhet*».

Det anbefales også å vurdere «*... hvordan tilskudds- og stipendordninger rettet mot innspilling kan justeres etter dagens situasjon, med tydeligere skille mellom profesjonelle satsinger og amatørvirksomhet*». Og det pekes på at det i Norge gis ut ca. 700 plater i året - nesten dobbelt så mange som i Sverige - og at det «*... kan diskuteres hvorvidt offentlig stimulering skal være med på å opprettholde dette utgivelsesnivået, og om det er den beste måten å sikre kvalitet og mangfold på*».

I pkt. 5.4 (Anbefalinger) heter det at det «*bør tas initiativ til en større utredning om digitaliseringens konsekvenser for å skape og formidle kunst. Vederlagsordninger, stimulerings tiltak og tilskuddsordninger bør ses under ett i forhold til den digitale utviklingen*», og videre at «*Åndsverkloven er viktig når det gjelder å sikre inntekter for det verk kunstneren har skapt. I revisjonsarbeidet som pågår er det spesielt viktig at åndsverkloven tilpasses den digitale utviklingen som skjer både på kunstområdet og i samfunnet for øvrig*».

MFO er enig i disse betraktningene og anbefalingene, med et visst forbehold for formuleringen «*Vederlagsordninger, stimulerings tiltak og tilskuddsordninger bør ses under ett når det gjelder å sikre inntekt ...*». Det må ikke herske tvil om at kunstnere som i perioder oppnår gode eller rimelige vederlag for bruk av sin kunst også har behov for stimulerings tiltak og tilskuddsordninger for å sikre både kunstnerisk utvikling og videre arbeidsmuligheter.

Kap. 6 Opphavsrett og åndsverkloven

Som anført ovenfor slutter MFO seg til Kunstnernettverkets uttalelse til dette kapitlet.

Kap. 7 Stipend, vederlag og fond

Som anført ovenfor slutter MFO seg til Kunstnernettverkets uttalelse til dette kapitlet.

Kap. 8 Norsk kulturråd

I pkt. 8.1 (Norsk kulturråd) peker utredningen på at Norsk kulturråd «*spiller en viktig rolle i kunstpolitikken, og [at] bevilgninger fra Norsk kulturfond har stor betydning for kunstnerøkonomien - både som en integrert del av kulturpolitikken i vid forstand, men også eksplisitt kunstpolitisk*. Og videre: «*I et kunst- og kunstnerpolitisk perspektiv er det viktig å bevare og videreutvikle de ordninger under Norsk kulturråd som bidrar til kunstnerøkonomien. Når effekten av ordningene evalueres med jevne mellomrom, bør det også gjøres med et kunstnerøkonomisk perspektiv.*»

MFO anser Norsk kulturråd som et av statens viktigste kultur- og kunstnerpolitiske instrumenter, på linje med det vi innledningsvis har uttalt om institusjonene. Vi er enige i utredningens betraktninger om den betydningen Kulturrådets bevilgninger og støtteordninger har for kunstnerne, og vi vil understreke behovet for at disse ikke minst vurderes i et kunstnerøkonomisk perspektiv.

MFO vil også minne om den enormt store betydningen musikerordningen og ensemblestøtteordningen har for utøvende musikere og for musikkutøvelse både i Norge og i utlandet. Begge disse ordningene bør derfor styrkes.

Kap. 9 Næringsaspektet

Som anført ovenfor slutter MFO seg til Kunstnernettverkets uttalelse til dette kapitlet.

Vi vil for ordens skyld imidlertid legge til at MFO også støtter utredningens anbefaling om en nærmere utredning av merverdiavgiftsregelverket, slik vi tidligere har bedt Finansdepartementet om.

Kap. 10 Samvirke og nettverk

Utredningen beskriver ulike former for samvirketiltak og andre former for nettverk, og konkluderer i pkt. 10.4 med at det «*bør motiveres til etablering av samvirker gjennom tilskuddsordninger til etablering og drift av for eksempel gallerier, forlag, plateselskap med kunstnerisk og kommersielt gode virksomhetsplaner*», og at dette ansvaret bør legges til Innovasjon Norge. Det anbefales også at gebyrsatsen for registrering av samvirkeforetak bør reduseres til samme nivå som for ansvarlige selskaper.

MFO er enig i disse anbefalingene, men vi anser det som lite trolig at tiltakene vil ha noen merkbar betydning for arbeidsforholdene og levekårene for utøvende kunstnere.

Kap. 11 Entreprenørskap

Dette kapitlet kan lett oppfattes som en kontroversiell tilnærming til utfordringene i kunstnerøkonomien. Noen kunstnere har ingen problemer med å se seg selv som entreprenører, men mange opplever dette som en ny og skremmende tilnærming til kunstneryrket. Og enkelte mener at kunstnerskap og entreprenørskap er uforenlige størrelser.

I pkt. 11.4 (Anbefalinger) gis det anbefalinger om at

- Utdanningsinstitusjonene bør ta ansvar for at entreprenørskap i større grad blir en del av kunstnerutdanningene
- At det eksisterende virkemiddelapparatet og andre nettverk bør motivere til idéutvikling og entreprenørskap
- At kunstnerne bør bevisstgjøres til å tenke entreprenørskap

MFO har lenge hevdet at utdanningsløpene for bl.a. utøvende musikere i større grad må forberede studentene på et yrkesliv som frilansere eller selvstendig næringsdrivende, og omfatte obligatoriske emner med undervisning om rammevilkår og elementær forretningsdrift. I stedet for å omtale dette som entreprenørskap anser vi det imidlertid som langt mer treffende og motiverende å framheve behovet for at kunstnerne opparbeider forretningsmessig kompetanse

Med disse reservasjonene, som vi også har gitt uttrykk for i merknadene til kapittel 2, kan MFO likevel støtte de konkrete anbefalingene i kapittel 12.

Kap. 12 Markedet

Som anført ovenfor slutter MFO seg til Kunstnernettverkets uttalelse til dette kapitlet.

Vi har imidlertid merket oss det både i pkt. 12.6 (Det internasjonale markedet) og pkt. 12.7 gis anbefalinger om at tariffpartene i scenekunstmrådet må endre avtalebetingelsene for reiser utlandet, slik at de ikke er til hinder for internasjonale oppdrag.

MFO er kjent med slike synspunkter fra tidligere forhandlinger med arbeidsgiverne i dette tariffområdet, og vi vil på det sterkeste ta avstand fra anbefalinger som innebærer at ansatte kunstnere på offentlig finansierte oppdrag i utland skal gis dårligere betingelser enn statsansatte har på sine tjenesteoppdrag. En slik forskjellsbehandling vil i tilfelle bidra til den nedvurderingen av kunstnerisk arbeid som vi ellers ønsker å motvirke.

Kap. 13 Virkemiddelapparatet

I pkt. 13.9 gis det anbefalinger om styrking av Innovasjon Norge og andre deler av virkemiddelapparatet.

MFO slutter seg til disse anbefalingene.

Kap. 14 Fylkeskommuner og kommuner

I pkt. 14.6 (Knutepunktordningen) pekes det på at knutepunktinstitusjonenes ansvar for oppdrag til kunstnere må være en sentral del av mandatet.

MFO støtter denne anbefalingen, og viser til vårt innspill til gjennomgangen av knutepunktordningen.

Som anført ovenfor slutter MFO seg til Kunstnernetverkets uttalelse til dette kapitlets pkt. 14.7 (Den kulturelle skolesekken)

Kap. 15 Kunstpolitikk - et eget politikkområde

I utredningen argumenteres det for at kunstpolitikken bør skilles ut fra kulturpolitikken som et eget politikkområde og at det må opprettes en [ny] instans for forvaltning av kunst- og kunstnerpolitikken, enten som et eget organ eller som en avdeling under Norsk kulturråd.

MFO kan se et visst behov for å skille ut kunstpolitikken som et eget politikkområde, men vi er samtidig svært skeptiske til å opprette en ny forvaltningsenhet. Politikktutforming må uansett ivaretas av Stortinget, Regjeringen og den politiske ledelsen i departementet, og forvaltningen av en egen kunstpolitikk kan trolig fortsatt best ivaretas av embetsverket i departementet, et faglig uavhengig Kulturråd og kulturrådets administrasjon.

Kap. 16 Innhenting av kunnskap

I dette kapitlet omtales behovet for mer kunnskap om kunstneres inntekter og effekten av tiltak. Det pekes på behovet for jevnlige og bedre undersøkelser og mer forskning, og på at mediene må gjøres ansvarlige for publisering av mer og bedre kunstkritikk.

MFO slutter seg til disse vurderingene, og viser også til merknadene til kap. 3 og 4 ovenfor.

Med vennlig hilsen

Musikernes fellesorganisasjon

Forbundet for utøvende kunstnere og pedagoger

Hans Ole Rian

Forbundsleder

Odd Langkløpp
Seniorrådgiver